

ISSN 0027-8084

УДК 808.61/.62

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

НАШ ЈЕЗИК

XLII/1-2

БЕОГРАД
2011

Digitized by Google

НАШ ЈЕЗИК

Књига XLII

Св. 1–2 (2011)

САДРЖАЈ

Расправе и чланци

Творба и значење именица на <i>-л(а)ц</i> и <i>-шељ</i> у српском језичком стандарду (МИЛАН ШИПКА).....	3
Префиксација и рекција комуникативних глагола (на примеру глагола <i>говориши</i> и његових префиксала) (ГОРДАНА ШТРБАЦ).....	13
Радни глаголски придев у систему врста речи (МАРИНА СПАСОЈЕВИЋ).....	25
Још о феноменима говореног језика (дескриптивна форма оговарања) (БОЈАНА МИЛОСАВЉЕВИЋ).....	41
О неким особеностима семантичког калкирања у војној терминологији (ВЛАДАН ЈОВАНОВИЋ).....	47
О деривацији <i>nomina actoris</i> (СВЕТЛАНА СЛИЈЕПЧЕВИЋ).....	55

Прикази

Вељко Брборић, <i>Правойис и школа</i> (СРЕТО ТАНАСИЋ).....	61
Ђорђе Оташевић, <i>Темајски речник српској језика I</i> (ДАНКО ШИПКА).....	67
Милан Стакић, <i>Морфо(но)лошке теме</i> (МАРИНА СПАСОЈЕВИЋ).....	71
Зборник радова <i>Језик, књижевност, промена: језичка истраживања</i> (МИЛИЦА СТОЈАНОВИЋ).....	75
Зборник радова са II научног скупа младих филолога <i>Савремена проучавања језика и књижевности III/1</i> (ДАНИЈЕЛА СТАНИЋ).....	79
Надежда Силашки, Татјана Ђуровић, Биљана Радић-Бојанић, <i>Јавни дискурс Србије, когнитивно-критичка студија</i> (СВЕТЛАНА СЛИЈЕПЧЕВИЋ).....	83

МАРИНА СПАСОЈЕВИЋ
(Институт за српски језик САНУ, Београд)

РАДНИ ГЛАГОЛСКИ ПРИДЕВ У СИСТЕМУ ВРСТА РЕЧИ*

У раду се, на примерима радног глаголског придева од глагола на *-(j)ећи*, *-и*, анализира статус радног глаголског придева у систему врста речи, као и његово место у лексичком систему, у зависности од морфолошког лика и конституентске функције.

Кључне речи: глаголи, радни глаголски придев, конституентска функција, придевска служба, врсте речи.

0. Радни глаголски придев, као безлични глаголски облик, има предикатску конституентску вредност у саставу сложених глаголских облика који се од њега граде. Међутим, осим ове, он може имати и придевску конституентску вредност¹ – атрибута (атр.), апозитива (ап.), актуелног квалификатива (а. кв.) и предикатива (пр.)² (уп. Станојчић–Поповић 2008: 345).

0.1. С обзиром на различите видове синтаксичке реализације, радни глаголски придев се различито морфолошки понаша. Наиме, у првом случају, као облик глагола, он разликује форме за број и род, док га у другом случају, поред ових морфолошких категорија, одликује и категорија падежа, а у неким случајевима и категорија придевског вида и компарације. Са дијахроног аспекта ово није необично, јер су партиципи имали и деκлинацију, а радни глаголски придев води порекло од партиципа претерита актива II (Белић 1999: 468–469). Међутим, са синхроног становишта може се поставити питање које је место радног глаголског придева у систему врста речи с обзиром на то да у зависности од конституентске функције овај глаголски облик може имати различите морфолошке категорије. Наиме, питање је да ли је то само контекстуално

* Овај рад је настао у оквиру пројекта 178009 *Лингвистичка истраживања савремене српској књижевној језика и израда Речника српскохрватској књижевној и народној језика САНУ*, који у целини финансира Министарство за просвету и науку Републике Србије.

¹ Такође се може употребити као супстантив или адвербијално (Белић 1999: 469).

² Контрастирајући глаголске придеве у српском и партиципе у мађарском језику, уз сагледавање релевантне синтаксичке сербохрватистичке литературе, М. Бурзан (1990: 15) издваја следеће употребе деκлинабилних глаголских придева: 1. именичка одредба: а) атрибут, б) апозитивни атрибут; 2. атрибутско-прилошка одредба; 3. апозитив; 4. именски део предиката; 5. именица (у различитим синтаксичким функцијама).

(синтаксички) условљена варијанта глаголске лексеме или је посреди посебна лексичка јединица, тим пре што се ово унеколико сматра једним видом творбе придева (адјективизација) у новијој граматичкој и дериватолошкој литератури (в. Барић и др. 1997: 301; Клајн 2003: 383–384³; Станојчић–Поповић 2008: 174; Станојчић 2010: 245). Циљ нам је, дакле, да размотримо да ли различите синтаксичке функције доводе до диференцијације радног глаголског придева на радни глаголски придев као облик глаголске лексеме⁴ и радни глаголски придев као придевску лексему, односно да ли је у савременом српском језику дошло до лексикализације радног глаголског придева.

1. О радном глаголском придеву у придевској служби у неколико наврата писали су Стевановић и Белић и изнели основне морфолошке и семантичке карактеристике које глагол (односно његов радни глаголски придев) треба да има како би добио облике и службу правог придева (в. Белић 1934: 33–39, Стевановић 1940: 196–205, Стевановић 1958: 86–92 и Стевановић 1962: 201–208). Наиме, према Белићевим запажањима, од не св р ш е н и х н е п р е л а з н и х глагола имамо свега неколико правих придева: *вreo*, *зreo*, *кључао*, *неваљао*, код којих је дошло до промене унутрашњег значења и преласка у праве придеве, док радни глаголски придев од св р ш е н и х н е п р е л а з н и х глагола који означавају стање или промену стања, те су резултативног карактера, може имати придевску деklinацију, а облици таквог глаголског придева радног могу прећи и у праве придеве (*исцјале* јагодице) (Белић 1934: 36–37). Исти аутор (Белић 1934: 39) наводи да и р е ф л е к с и в н и глагол и који означавају стање могу имати радни глаголски придев у придевској служби, што допуњава Стевановић (1940: 205) тврђењем да само медијални рефлексивни глаголи могу имати овај облик (*расиламљела* ватра). И уопште, радне глаголске придеве у придевској функцији могу имати само медијални глаголи онда када означавају особину или стање неког ентитета које је независно од његове воље, док се стање или особине настале свесним деловањем или спољашњим утицајем означавају облицима трпног придева (*засјало* дете : *йробуђено* дете) (Стевановић 1958: 92, Стевановић 1962: 208).

1.1. Дакле, није могуће да радни глаголски придев сваког глагола добије синтаксичку функцију придева, а самим тим и парадигматска обележја придева. То је условљено његовом дијатезом, аспектом и семантиком. Радни глаголски придев прелазних глагола не може се употребити у придевској служби, а од непрелазних (и рефлексивних) глагола као именска врста речи јављају се радни глаголски придеви од свршених глагола (осим неколико несвршених), и то оних чије семантичке реализације имају медијално значење (*осцјарели* човек, *надошла* вода). Сама чињеница да постоје ограничења у употреби радног глаголског придева у конституентској функцији правих придева, што се одра-

³ Као прилог адјективизације овог облика, Клајн (2003: 383) наводи лексикализацију негираних радних глаголских придева (*неусцјео*) и твореница с префиксима (*йрейпрошли*, *йолубрађен*), али истиче да ово није жив процес, јер је мање радних него трпних глаголских придева са овим особинама, а такође се не могу употребити у придевској служби радни глаголски придеви од страних глагола, али ни од свих домаћих.

⁴ Припадност радног глаголског придева глаголима у предикатској функцији у саставу перфекта, плусквамперфекта, потенцијала и футура II је неспорна, те ће у овом раду посебна пажња бити посвећена анализи радног глаголског придева у придевској служби.

жава и на његове морфолошке категорије, као и то да се издваја семантичка класа глагола код које је ова трансформација могућа, указује на то да се овакве јединице могу сматрати посебним лексемама а не контекстуалном реализацијом глаголске лексеме.

2. Могућа аргументација у прилог лексикализацији радног глаголског придева заснива се на формалном – морфолошком критеријуму. Ова анализа биће спроведена на корпусу глагола VI Стевановићеве врсте на *-(j)еићи*, *-џм* због њихових морфолошких и семантичко-синтаксичких специфичности. Наиме, иако глаголи на *-(j)еићи* (нарочито они мотивисани придевом) показују тенденцију колебања или преласка у групу глагола на *-иџи*⁵, облици радног глаголског придева у придевској служби јављају се само у облицима на *-ео*⁶, *-(j)ела*, *-(j)ело*, како се наводи у литератури (Стевановић 1964: 614, Станојчић 1996: 122, Клајн 2002, Клајн 2003: 338, СЈП: 133), што ћемо показати на примерима.

2.1. Наиме, код великог броја немотивисаних непрелазних глагола на *-(j)еићи* чије су форме на *-иџи* некрњиве забележили смо употребу радног глаголског придева у придевској служби у одговарајућем облику. То су префиксали од следећих глагола: *(-)бáзд(j)еићи*, *(-)бòдлеићи* / *(-)бòдљеићи*, *(-)брíд(j)еићи*, *(-)вíд(j)еићи*, *(-)вíр(j)еићи*, *(-)врв(j)еићи*, *(-)јòр(j)еићи*, *(-)јíрм(j)еићи*, *(-)кíй(j)еићи*, *(-)кíйиџи(j)еићи*, *(-)кòйнеићи* / *(-)кòйњеићи*, *(-)кòр(j)еићи се*, *(-)лèиџи(j)еићи*, *(-)мíлеиџи* / *(-)мíљеићи*, *(-)џлáмџи(j)еићи*, *(-)чíлеићи* / *(-)чíљеићи* и сл. Навешћемо неке од потврда из нашег корпуса, груписане према конституентској функцији:

(атр.): *убазделу* крпу (Марк. Бели, 138); *изболели* човек (Радић Д. 5, 83, РСА⁷); *обољелу* мајку (Лал., 109); *забрíделу* образу (Бож. Г. 2, 88, РСА); *обневиделоí* старца (Павић, 38); *јровирелим* житом (Петр. Г., 142); са *дојорелом* ... свећом (Станк. Б., 89); на *зајорјелом* ражњу (Мил. В. 7, 148, РСА); између каменог и *изјорелоí* моста (Павл. Ж. 2, 386, РСА); *најорелих* греда [рушевина кућа] (Вел. Д., 118); *недојорео* обојак (Марков М., 56); *несајорело* комађе (Ђорђ. М. 1, 309, РСА); са *објорелим* каменим плочама (Жуј. 3, 142, РСА); са *ојорелих* столица (Поп. Мирос., 251); *јрејореле* ... свеће (Киш Д., е.); жар *разорјеле* ватре (Љубарда В., 183); *сајорели* ... свет (Павић, 67); *дозорео* пилав (Павић, 65); *ускийјела* болесница (Ћип. 4, 88, РСА); *ускийјеле* речи (Петр. Г., 176); пјесма *ускийјеле* ... снаге (Коч., 319); по *окојњелом* снијегу (Чол. 5, 50, РСА); на *скојнеле* жуборе (Живој. 6, РМС, под скопнети); *налејтелим* таласом (Макс. Ј. 2, 109, РСА); *одлејтелу* срећу (Ранк. С. 4, 25, РСА); *слетјелу* ... вилу (Вас. Д. 1, 98, ГрРСА); *измијеле* гусенице (Јов. А. 3, 24, РСА);

⁵ На ову је појаву у савременом српском језику указано у више радова, као у: Московљевић 1933: 18–21; Николић 1974: 319; Рашовић 1977: 297–304, али и у нормативним приручницима Клајн 2002; СЈП итд. До овога долази због морфолошке подударности у облику презента (*вòдџи* : *мíслџи*), у облику мушког рода једине радног глаголског придева у ијекавским говорима (*вòлџо* : *мíслџо*), али и због бројности глагола на *-иџи* (они су више од петнаест пута бројнији од глагола на *-(j)еићи*, *-џм* (Пешикан 1963–1964: 260)). Тенденције у интерференцији глагола на *-(j)еићи*, *-џм* и *-иџи*, *-џм* биле су предмет нашег магистарског рада, те се грађа излаже на основу типова, оформљених на релевантној грађи, уочених у раду Спасојевић 2009.

⁶ Облик мушког рода радног глаголског придева у ијекавском изговору у овом случају није индикативан, те се неће наводити такви примери.

⁷ За примере из РСА в. скраћенице извора у XVII тому, а из РМС у I тому.

„*заседела* девојка“ ... „*заседео* момак“ (Миј. С. 3, 6, РСА); *усмрдело* месо (Павк. В., 53); *ишчилели* капут (Живад. 1, 10, РСА); *зайламителе* образе (Радов. Ћ. 1, 7, РСА); *усйламителе* образе (Лаз. Л., 438); *закореле* њиве (Вучо, Књиж. 2, 572, РСА); *окореле* врсте (Пек. Б., 22); од *скореле* жућкасте варе (Марк. Бели, 195);

(пр.): Јела су испадала недосољена, несаврела, *зайорела* (Уск., 145). Непца [му] сува и *скорела* (Ненад. Д., 187). Усне су му биле беле и *скореле* (И., 17).

(а. кв.): Септембар ће их [кукурузе] затећи *изјореле* (Павк. В., 7). Аска је дошла себи ... лежећи у трави *скоинела* (Андрић, РМС, под скопнети);

(ап.): Јелен се, *обневидео*, ево, враћа у цркву (Павл. Жив., 177). Голе мишићаве руке, *најореле* на сунцу до више лаката, исекао кукуруз (Ћос. Д. 1, 43, РСА, под нагорети). Рибарева дјеца, *јројорјела* као земља од сунца, скачу и усрћу у валове (Ћип., РМС, под прогорети). Моје тело, истрошено и *сајорело* од маларичних напада, жудило је за домаћим миром (Јак. С., РМС, под сагорети). Настављао је он, *расйламитео* у лицу (Петр. Г., 165). Млађи трговци и калфе ... из вароши, *окорјели* у безобзирном цјенкању ... показивали су према Кови ... попустљивост (Ћоп., 260). О Лењину, Троцком и Стаљину причао је увек као о криминалцима, *окорелим* (Јос.-Вишњ., 89).

2.2. Од немотивисаних непрелазних префиксалних глагола на *-(j)еџи* који имају равноправни статус са глаголима на *-иџи*, као што су *(-)блуд(j)еџи* / *(-)блудииџи*, *(-)бубреџи* / *(-)бубреџиџи* – *(-)бубриџи* / *(-)бубриџиџи*, *(-)в(j)еџиреџи* / *(-)в(j)еџириџи*, *(-)йуџи(j)еџи* – *(-)йуџиџиџи*, *хлџи(j)еџи* (*лџи(j)еџи*) – *хлџиџиџи* (*лџиџиџи*), *цвџелеџи* / *цвџеџеџи* – *цвџиџиџи*, *шумџеџи* – *шумџиџиџи* итд., радни глаголски придев у придевској служби посведочен је у нашој грађи углавном у форми на *-ео*, *-(j)ела*, *-(j)ело*, а само ретко на *-ио*, *-ила*, *-ило*. Из грађе издвајамо следеће потврде на *-ео*, *-(j)ела*, *-(j)ело*:

(атр.): на ... *заблудјелу* луду (Ћоп., 296); за *одблуделом* децом (Магазиновић Љ., СН 1917, 24/2, РСА); уз *набубрелу* хумку (Селим. 1, 318); *набубрела* пукова облина (Десн., 38); *извџирелим* лековима (Радић Д. 6, 210, РСА); *зайуџелих* образа (Црњ., 67); *најуџело* пуђе (Ћон. Ј. 1, 192, РСА); *најуџелих* груди (Вид. А., СКГЛ НС 29, 333, РСА); *најуџели* пупољци (Ненад. Д., 68, РСА); *најуџелих* воћака (Марков М., 85, РСА); *јројуџелих* врбака (Баран., РМС); *расйуџели* путири (Петр. Г., 179); *исхлџијелој* пастира (Десн., 207); *исхлџиџи* блатни смрад (Пек. Б., 269); *излџиџи* старац (Ненад. Д., 64); *излџиџи* будала (Михаил. Д. 1, 54); *излџиџи* генералу (Лубарда В., 221, sic); *излџиџи* мајка (Павк. В., 167).

(пр.): Човек ... стар; чак *извџирео* (Кост. Т. 5, 163, РСА).

(ап.): Ја сам Буња ... који је понео топло срце, *најуџело*, крај земљаног, белог банка, у свет ваш (Петр. В. 3, 68, РСА).

2.2.1. Имамо и једну потврду компарације у атрибутској функцији:

Припадате оној *најзаблуделијој* ... касти Срба (Сек., РМС).

2.2.2. Како грађа показује, осим горенаведених примера на *-ео*, *-(j)ела*, *-(j)ело*, само се од глагола *набубриџи* / *набубриџиџи* и *најуџиџиџи* употребљавају и форме радног глаголског придева на *-ио*, *-ила*, *-ило*. Међутим, забележена је чак

и дублетна употреба у тексту истог аутора (нпр. Кочића и Шапчанина). Наиме, придевски употребљене форме радног глаголског придева ових глагола на *-ио*, *-ила*, *-ило* посведочене су код ијекавских писаца, као и код старијих писаца са подручја шумадијско-војвођанског дијалекта, где су колебања између глагола на *-(j)еџи* и *-иџи* изражена у корист друге форме:

(атр.) *набубреле* усне (Коч., 138) : *набубриле* трњине (Коч., 137); *набубриле* шљиве (Коч., 163); *набубриле* [гусенице] (Вуков. Ч. 1, 40, РСА).

(атр.) ружа *наџуџила* (НП Вук 1, 288, РСА); *наџуџели* цветак (Шапч. 1, 19, РСА) : *наџуџила* воћка (Шапч. 11, 348, РСА).

2.3. Како је интерференција између глагола на *-(j)еџи* и *-иџи* обострана (уп. нап. 5), код стандардних глагола на *-иџи* могу се срести и нестандартне варијанте на *-(j)еџи*. Међутим, када је реч о придевски употребљеном радном глаголском придеву оваквих глагола, у грађи су посведочени у атрибутој функцији само облици на *-ео*, *-(j)ела*, *-(j)ело* наспрам глагола *зázрнџи*, *зачáкљџи*, *зачáмџи*, *изблџиџи*, *обабџи*, који се наводе у РСА:

(атр.): *зázрнеле* главе (Моск. 3, 449, РСА); *зачáкљеле* седмице (Петр. Г., 56); *зачáмела* Турска (Радовановић М., Дело 9, 106, РСА); *зачáмела* трговина (Радић Д. 6, 208, РСА); из ... *зачáмелих* дубина (Сур. 3, 41, РСА); *зачáмело* лице (Марк. Бели, 117); *изблџиџелих* костура (Јов. М. 1, 54, РСА); *изблџиџеле* тапете (И. 4, 155, РСА); *обабјела* птица (Вуков. Ч. 4, 121, РСА).

2.4. Такође, у речницима (РСА и РМС) имамо само глагол *најџдриџи*, али се у атрибутој функцији радни глаголски придев јавља у оба лика: и *најџдрео*, *-ела*, *-ло* и *најџдрио*, *-ила*, *-ло*, те су успостављене и те две придевске одреднице:

(атр.): *најџдреле* груди (Туф. 1, 20, РСА); *најџдрелим* пупољцима (Лазаревић Р., НИ 1901, 338, РСА) : Од младости *најџдриле* | и напукле | њене ... | свијет ће остати задивљен (Ђон. Ј. 1, 55, РСА).

3. Како Стевановић (1958: 92) истиче, радни глаголски придев у придевској функцији употребљава се од свршених медијалних глагола, па не чуди то што имамо изузетно велики број оваквих потврда од глагола мотивисаних придевом. Према нашој грађи, тенденција појаве глагола на *-иџи* уместо на *-(j)еџи*, односно облика радног глаголског придева на *-ио*, *-ила*, *-ило* у предикатској функцији код медијалних глагола творених од придева није захватила радне глаголске придеве у придевској функцији.

3.1. И код оних медијалних глагола код којих примећујемо колебање у употреби суфикса *-(j)е-* и *-и-* код глаголских облика који се граде од инфинитивне основе у радном глаголском придеву у придевској служби имамо стабилну форму на *-ео*, *-(j)ело*, *-(j)ело*. То потврђују радни глаголски придеви са придевском конститuentском вредношћу следећих префиксираних медијалних глагола: *(-)бџснџи* / *(-)бџснџеџи*, *(-)вџднџи* / *(-)вџднџеџи*, *(-)лџаднџи* / *(-)лџаднџеџи*, *(-)иџлџи* / *(-)иџлџеџи*, *(-)иџрџбџи*, *(-)иџрџбџеџи*, *(-)иџрџвџи*, *(-)иџрџвџеџи*, *(-)дрџвџнџи* / *(-)дрџвџнџеџи*, *(-)жџднџи* / *(-)жџднџеџи*, *(-)жџвџи*, *(-)жџвџеџи*, *(-)лџдџи*, *(-)лџдџеџи*, *(-)млџи* / *(-)млџеџи*, *(-)нџмџи* / *(-)нџмџеџи*, *(-)иџсџи*, *(-)иџсџеџи*, *(-)сџрџи*, *(-)сџрџеџи*, *(-)слџџи* / *(-)слџџеџи*, *(-)сџдрџи*, *(-)сџдрџеџи*, *(-)сџудџнџи* / *(-)сџудџнџеџи*, *(-)сџуџи*, *(-)сџуџеџи*, *(-)хлџднџи* / *(-)хлџднџеџи*, *обудџвџи*; *(-)бџлџи* / *(-)бџлџеџи*, *(-)блџдџнџи* / *(-)блџдџнџеџи*, *(-)жџуџи*, *(-)жџуџеџи*, *(-)зелџнџи* / *(-)зелџнџеџи*, *(-)илџвџи*,

(-)р^{уд}(j)еџи, (-)рум^{ен}еџи / (-)рум^ењеџи, (-)с^едеџи / (-)си^је^деџи, (-)с^{ив}(j)еџи, (-)ш^{ам}неџи / (-)ш^{ам}њеџи, (-)ц^{рв}енеџи / (-)ц^{рв}ењеџи, (-)ц^рнеџи / (-)ц^рњеџи итд. У нашој грађи је засведочен велики број примера, нарочито у атрибутској служби:

(атр.): *йобеснеле* животиње (Ненад. Д., 47); *йобеснелих* синђела (Павл. Жив., 193); са ... *разбеснелим* оцем (Арсен. В. 1, 41); у *разбеснелој* речи (Павић, 82); по *узбјешњелој* ... ноћи (Коч., 332); *заводњелих* очију (Десн. 5, 106, РСА); *изводњелим* ... очима (Нев., СКГл 14, 723, РСА); *изгладнели* пси (Марков М., 28); *ојладнела* човека (Андрић, 95); поред *зајлуделих* звона (Дуч. Ј. 4, 29, РСА); радост *ојлуделој* ... постојања (Даној. М., Раск. 11, 176, РСА); неплодност *зајолелој* камена (Сир. 1, 244, РСА); *ојољели* костури (Јал., 86); *ојолелу* мисао (Киш Д., 22); са *ојолелим* дрвећем (Мићић Д. М., 114); *ојрубели* додир (Арсен. В. 1, 79); *одрвењели* струкови (Десн., 145); *одрвењеле* чељусти (Јелић В., 8); *удрвенеле* невесте (Марк. Бели, 137); *ожедњели* Триша (Ћоп., 162); *йрежедњеле* деве (Селим. 1, 236); *йживелих* властелина (Глиг. 1, 231, РСА); занос *оживелој* национализма (Андрић 7, 258, РСА); *оживјеле* руке (Селим. 2, 251); *йреживелих*⁸ година (Уск., 53); *йреживјеле* жене (Јубарда В., 284); трећи *йреживели* гост (Вел. Д., 230); *залуделе* момке (Радић Д. 6, 243, РСА); *излуделој* коња (Андрић, Књиж. 5, 68, РСА); *йолуделе* телесне сокове (Ненад. Д., 27); скачем ко *йолудели* кенгур (Н-Г, 12); под командом *амиљелој* ... капетана (НЕ 11, 519, РСА); у тада *амилелом* природном постању (Марк. Н. 1, 9, РСА); *занијемјеле* зидове (Мил. В. 2, 34, РСА); *занемеле* светине (Павић, 158, 159); *обнијемјелом* Крсти (Ћоп., РМС, под обнемеги); *онемела* ... скупина (Велм. С., 134); *обудовјели* ... главари (Јал., 266); *обудовјела* тетка (Десн., 247); у *зајусџели* храм (Павић, 9); близу ... *ојусџелих* торова (Ћоп., 163); у *ојусџелена* дворишта (Павл. Жив., 98); *ојусџелим* друмовима (Велм. С., 237); врата *ојусџелих* кућа (Ћоп. Мирос., 253); *ојусџелим* ... улицама (Киш Д., 9); *осиројшеле* ... манастире (Петр. Г., 139); *осирођелу* кућу (Килибарда, 271); *осирођела* створења (Марк. Бели, 168); *ослейели* мннијатуристи (Пан. И., 386); *засџарела* ... конвенција (Велм. С., 223); из *засџарелих* братственичких у небратственичке односе (Јал., 106); *засџарела* реч (Јос.-Вишњ., 102); *засџарели* приручник (Марк. Бели, 58); ћуди ... *осџарелој* деспота (Јов. С., 38); *осџарело* лице (Петр. В., 18); *осџарели* ... грешник (Минд. З., 98); *осџарјели* медвед (Селим. 1, 411); *осџарјела* мајка (Ћоп., 167); *осџарео* човек (Андрић, 185); *осџарели* пјеро (Киш Д., 97); *осџарјели* Аврам (Јубарда В., 157); *осџарелом* ујаку (Павк. В., 92); *осџарели* пијаниста (Велм. С., 292); *осџарели* брачни парови (Пек. Б., 10); *осџарелој* човечуљка (Ненад. Д., 59); *осџарели* брачни пар (Ник. Дан., 8); с *осџарелим* ... соколима (Марк. Бели, 171); *осџарела* београдска госпођа (Вел. Д., 12); *осџарелим* рукама (Пан. И., 226); *йресџарјеле* средине (Десн., 83); *йресџарело* ... лице (Андрић, 181); *йресџарјелу* штагљу (Ћоп., 220); *осџуденео* зној (Андрић, РМС, под остуденети); колоне *ојџујелих* лица (Арсен. В. 2, 48); *ојџујеле*

⁸ Иако глагол *йреживеџи* и сл. тражи допуну у акузативу без предлога, он није активан, већ означава процес, стање, те се може употребити у придевској функцији (уп. Спасојевић 2010: 33).

дрскости (Ненад. Д., 178); на *охладњелу* огњишту (Ћоп., Борба 1950, 283/3, ГрРСА); *охладнеле* погледе (Петр. Г., 77); *избијељеле* крви (Лал., 72); из *обелелих* димњака (Весел. 10, 87, РСА); под *йобелелим* обрвама (Павл. Жив., 201); под *йобелелим* ... сунцем (Велм. С., 71); *убелеле* брегове (Весел. 11, 433, ГрРСА); *изблиједјели* ... капут (Ћоп., 8); парче *избледелих* новина (Киш Д., 110); *избледео* постер ... *избледелу* књигу (Јос.-Вишњ., 55); прамен ... *избледеле* косе (Мићић Д. М., 42); испод ... *избледелих* фотографија (Павл. Жив., 177); *избледеле* драперије (Вел. Д., 67); *избледела* реченица (Павк. В., 33); *избледели* ... мурал (Арсен. В. 1, 69); *неизблијеђело* ... поподне (Андрић 1, 68, РСА); *йобледео* снег (Црњ., 50); из ... *йобледелих* усана (Павл. Жив., 84); *йрбледели* старци (Арсен. В. 1, 144); осмјех *йроблијеђела* ... Сунца (Ћип. 2, 106, ГрРСА); с *ублиједјела* лица (Десн., 39); *убледеле* ... бутине (Даној. М. 3, 70, ГрРСА); *убледела* лепотица (Пан. И., 321); *зажућилој* листа (Весел. 17, 198, РСА); *йжујијелим* фотографијама (Десн. 5, 14, РСА); са *ожућелом* ... косом (Павк. В., 73); *йожујијела* зубала (Десн., 109); *йожућели* зидови (Петр. В., 57); *йожујијеле* прсте (Лал. 4, 31, ГрРСА); *йожућеле* листове (Кош Е. 5, 139, ГрРСА); *йожућели* упитник (Сав. Мил. 1, 199, ГрРСА); *йожућели* песмарице (Капор 3, 41, ГрРСА); на крају те *йожућеле* висоравни (Шћеп. Б. 1, 40, ГрРСА); *йожућели* крти папир (Вел. Д., 157); према ... *йожућелим* зидовима (Арсен. В. 1, 101); у *йожућело* ... постоље (Пек. Б., 138); *йожућеле* кружнице (Огњ., 146); од *йожућеле* светлости (Велм. С., 238); *йожућеле* папире (Јос.-Вишњ., 66); над *йожућелим* књигама (Селим. 1, 67); *йожућелу* хартију (Марков М., 87); *йожућелим* медаљама (Лубарда В., 345); *йожућела* буква (Глас 2007, 3401/21); *ужућеле* ... зубе (Ненад. Д., 197); *ужућели* багрем (Павл. Жив., 167); *озеленели* предели (Витошевић Д., Раск. 34, 60); изнад *озелењелих* поља (Ћоп., 190); *озеленелом* ивицом (Андрић, 359); *йозелењелим* словима (Десн., 111); од *йозелењелој* ... усташе (Ћоп. 12, 575, ГрРСА); *йозеленеле* даске (Андрић 8, 47, ГрРСА); *йозеленели* шљунак (Ђорђ. М. 1, 101, ГрРСА); *йозеленелом* валову (Стев. В. 2, 48, ГрРСА); *йозеленело* ... тело (Павл. Жив., 105); *йомодреле* усне (Павл. Жив., 20); *исйлавеле* фотеле (Цар 4, 118, РСА); *исйлављела* писма (Јер. 3, 14, РСА); *йойлавелих* прстију (Павл. Жив., 61); *заруделе* кајсије (Уск., 12); по *заруделим* образима (Тод. П. 1, 49, РСА); *зарудјелу* боју (Андрић 6, 119, РСА); *заруделе* шипраге (Макс. Д. 4, 169, РСА); *заруделе* вишње (Петр. П. 2, 104, РСА); *заруменелим* ружама (Скерл. 1, 7, РСА); *заруменјеле* дјече (Ћоп., 199); *неоседелој* оца (Павић, 202); *йросиједјелу* ... браду (Ћип., РМС, под проседити); *осивела* фотка (Павк. В., 99); *осивели* ... свет (Петр. Г., 100); испод *йосивјела* млинчића (Ћоп., 410); *йосивјеле* зидине (Селим. 1, 202); *йосивелих* лица (Павл. Жив., 74); *йосивеле* гране (Ненад. Д., 166); *йосивеле* цигле (Павк. В., 115); *зайтамњелим* стрехама (Вујач. Мир. 1, 92, РСА); у *нейојтамнелом* ... сјају (Вуј. 3, 31, РСА); *йојтамњелих* биљега (Коч., 313); *йојтамнелој* сјаја (Андрић, 57); из *йојтамњелих* крошњи (Ћоп., 23); у *йојтамњелим* очима (Селим. 1, 292); *йојтамнела* ... табакера (Киш Д., 97); *йојтамњелим* беоњачама (Ненад. Д., 117); *йојтамнелој* града (Велм. С., 254); *зацрвенењелим* очима (Лал. 2, 240, РСА); *зацрвенењелих* ... лица (Радов. Ђ. 1, 202, РСА); *йоцрвенејеле* ... прстиће (Минд. 3., 310); *йоцрвенејеле* ... руке (Андрић, 132);

йоцрвењелих очију (Ћоп., 12); *йоцрвенеле* очице (Петр. В., 1); *зацрњелој* ... варошици (Јал., КБС, 173, РСА); *йоцрњеле* зидове (Селим. 2. 18); *йоцрњело* лице (Ћоп., 146); *йоцрнеле* зубе (Ненад. Д., 197); *йоцрнело* лице (Павл. Жив., 142); *йоцрнела* степеништа (Арсен. В. 2, 12); *йоцрње-ла* направа (Лубарда В., 231).

(а. кв.): Амалија Ризнић ... остаде за часак као *оџувела* (Павић, 212). Сада седи *одрвенео* и укућен (Хабул М., Пол. 1958, 16322/4, РСА). Стара Бошњаковица је већ *јолудела* крстарила селом (Марков М., 27). Седела сам *онемела* (Велм. С., 124). Колоња је ... доказивао да је уни-верзитет у Монпелјеу ... надвисио салернитанску школу као *застарелу* и несавремену (Андрић, 266). *Убледео* тоне с ону страну где свадба остаде жалосно (Наст. 1, 90, ГрРСА). Вратио се отуд још тиши и финији, некако као умивен и *убелео* (Андрић, РМС, под убелети). Миладин дође *йоцрвенео* сав к'о рак кад се кува (Весел., 81).

(ап.): Једном је у трку ухватио коње који су, *јобеснели*, јурили сокаком (Марков М., 13). И они, јадни, *изџаднели*, па оно што им бацимо пре прогуну (Михаил. Д. 2, 212). У кућу, бану Дејан – *ојрубео*, опалених образа (Павл. Жив., 200). Ову чашу [дижем] женама које нису презирале гнојне каранфиле на уснама Банаћана, *занемелим* од стида и беса (Црњ., 32). Седела је часак, поцрвенела, *занемела* (Вербер, 70). *Занемели*, пазећи да нешто не додирну ... Јохан и Лиза пролазили су између постројених громада намештаја (Поп. Мирос., 163). Видиш ли чете што не знају стати, / Што, *онемеле*, у сутону свѣсти ... / Стегу у крв води (Бој. М. 4, 61, РСА). Лепо се могло чути како васцели живот на овоме месту, *онемео*, ћутује (Петр. Г., 191). Сјеле су поред ... пећи, расклимане и *остјарјеле* (Ћоп., 76). Није дуго ни могла ни хтела у њему да препозна свог бившег мужа, промењеног, *остјарелој* и проседог (Павић, 204). Понудих му, онако *остјарелом* ... да скинем, с коша, онај, његов, стари бицикл (Павл. Жив., 201). Остајем само ја, *остјарели*, и слутим да сам нашао спону (Велм. С., 208). Византијска принцеза Симонида постала је четврта жена, тада већ *остјарелој*, српског краља Милутина (Стил 2007, 40/34). Стајала је на том одрону ... бескућница, већ *охладнели* (Мићић Д. М., 38). Запита она свлачећи рукавице, из којих се појавише прсти, дивно *јобелели* од нерада и бављења у кући (Минд. З., 68). Него се мутно простирало над вртом, као један стари стег, *избледео* на сунцу (Црњ., 49). *Побледеле* и модре, ствари су се купале (Каш. 1, 58, ГрРСА). Гледа право у Милоша не мичући се са места, мало *јобледео*, а хладнокрван и даље (Марков М., 108). После две године врати се Муса, измењен, обркатио, *убледео* (Андрић, 139). Славковић, мало *убледео*, гледа Чумића (Кош Е. 5, 272, ГрРСА). Ускоро се вратио Карић, љутит и *убледео* (Јак. С. 5, 565, ГрРСА). *Убледела* и изнемогла, она закључи да то она бескрајно воли Сибина (Ћос. Б. 3, 213, ГрРСА). Текија је мировала на сунцу, *озелењела* бршљаном (Селим. 1, 74). Душан „Гуша“, окружен неколицином комуниста међу којима је стари, већ *оседео*, добровољац Милош (Марков М., 24). Рајко, нагло *оседео*, чукао је, крај огњишта (Павл. Жив., 203). Реља, усправан, *јошамњео* у образима ... хода (Коч., 326). Данима је без хране лутао шумом, *јошамнео* од бола (Ненад. Д., 59). Понеки рез, већ *јошамнео*, личи на стару, зараслу рану

(Киш Д., 27). Около зидова иду клупе од хростовине, *йойшамнеле* временом (Макс. Д., РМС, под потамнети). Али чим би угледала стрица, *йойшамњела* и заћутала, њу би неугодно штрећнуло (Поп., 132). Тамо, у том огледалу ... клатило се нешто у магли, *зацрвенело*, тршаво (Вас. Д. 2, 64, РСА). Крај постеље [је] Магдалена, обучена, *зацрвенела* од несна (Вид. А. 1, 376, РСА). Седела је часак, *йоцрвенела* (Вербер, 70). *Поцрвенела* од збуњености, Емилија Блануша је више гледала тог човека него што је слушала његово извињење (Поп. Мирос., 78). Мрље туђе смрти остају заувек ... у немилосрдном памћењу, *йоцрнелом* (Велм. С., 25). Точи се смола, *йоцрнела* од чађи и помешана с њом (Киш Д., 63).

(пр.): Младићев сан постаде *ојусџео* (Петр. Г., 103). Опажање да исландски језик стари доводи до појаве трактата или делова трактата посвећених објављивању свих речи или облика који су постали *застарели* (Жорж Мунен, Историја лингвистике, XX век, Београд, 1996, 131, Иљин, В., прев.). Била је толико уморна, толико засићена и *ојуйела*, да је била на све равнодушна (Станк. Б., 120). Лице јој је било жуто, очи *йойшамнеле* (Поп. Мирос., 38). Лице ове старице ... било је суво ... *йоцрнело* (Уск. 1, 168, ГрРСА).

3.2. На колебања смо наишли у језику М. Црњанског, и то у ранијим варијантама његових приповедака, затим код Б. Попића и код Ж. Павловића. И код ових писаца реч је само о изузетима (уп. горенаведене потврде из истих извора). У овим примерима радни глаголски придев јавља се у функцији апозитива или актуелног квалификатива:

Још неколико дана лежаше изнемогао, блед и *йозеленео* (Црњ., 27) : Још неколико дана лежаше изнемогао, блед и *йозеленио* (И., КЈ 4, 214, ГрРСА). Повенула и још упадљивије *оштарила*, она је дуго гледала за цестом (Поп., Сељалки буквар 1947, 96, ГрРСА). *Ошјуденела* и без даха, дјевојка је ... закомпчала најдоњи дрикер (Поп., 268). А Лиска, наш пас, *оштарила*, и изнемогла гласа, арлауче (Павл. Жив., 191).

3.3. Налазимо и један пример за суперлатив у атрибутој функцији:

(атр.): Са њом [женом] и *најојолелији* дом оживљава и сија се (Вид. Н. 1, 131, РСА).

4. Од медијалних глагола мотивисаних придевом на *-ав* радни глаголски придеви у придевској служби су скоро доследно на *-ео*, *-(ј)ела*, *-(ј)ело* наспрам глагола типа: *(-)баніавиџи*, *(-) блесавиџи*, *(-)бљуџавиџи*, *(-)буџавиџи*, *(-)ілуџавиџи*, *(-)ірбавиџи*, *(-)кљакавиџи*, *(-)крвјавиџи*, *(-)кржјавиџи*, *(-)крњјавиџи*, *(-)дрјјавиџи*, *(-)лабјавиџи*, *(-)маљјавиџи*, *(-)млијјавиџи*, *(-)мријјавиџи*, *(-) мујјавиџи*, *(-)јујјавиџи*, *(-)јејјавиџи*, *(-) рујјавиџи*, *(-) йромјавиџи*, *(-)ћелјавиџи*, *(-)чађјавиџи*:

(атр.): *обаніавеле* коње (Црњ. 1, 88, РСА); *обаніавеле* безубе кобиле (Стев. В. 2, 11, РСА); са ... *обљушавелим* фразама (Поп. Т. 1, 33, РСА); *йобуђавели* живот (Моск., РМС); *йобуђавело* бакарно кубе (Пек. Б., 63); *убуђавелих* страсти (Мих. Б. 1, 178, ГрРСА); поред ... *ојрбавелих* минијатуриста (Пан. И., 70); *закржјавело* дрвеће (Цвиј. 7, 59, РСА); *закржјавела* ... цивилизација (Нов. 16, 25, РСА); *окрњавеле* зубе (Пешић Д., НИН 1959, 421/11, РСА); *одрјјавели* богомољац (Стев. В. 2, 192); *одрјјавели* ... швалери (Арсен. В. 1, 104); *олабавелим* ... уснама (Петр.

В. 4, 67, РСА); *омаљавела* лица (Давичо 2, 365, РСА); *омлићавело* тело (Кош Е. 3, 75, РСА); *омлићавели* мишићи (Капор 3, 85, РСА); *измршавели* сељаци (Андрић, 421); *измршавелом* лицу (Поп. Мирос., 67); *омршавели* лик (Уск. 1, 139, РСА); *омршавелим* рукама (Прев. 2, 165, РСА); „*омршавелој* новчаника“ (Пол. 1959, 16361/9, РСА); из *омршавела* лица (Петр. В., 62); *омршавела* ... деца (Андрић, 442); *зајујавеле* трбушчиће (Ћос. Д. 1, 218, РСА); у ... *ојујавелој* ... слабића (ЈМС 1951, РМС); *зарујавелом* главурдом (Петр. В. 5, 9, РСА); *ојегавеле* беоњаче (Ђукић Д. 1, 19, РСА); са *јочађавелим* ... сликама (Станк. Б., 178).

(а. кв.): Заробљеници иду за нама ... Изморени, издрпани ... *почађали* и *изблесавели* од глади (Нуш. 15, 247, РСА). Генерал стоји пометен, као *облесавео* (Бих. 1, 267, РСА).

(ап.): Сутрадан га је сердар Авдага препознао, онако занесеног и *завлесавелој* због поново пронађеног града (Селим. 1, 39). То су били ... рањеници ... стаклених очију као у смрти, *облесавели* (Нуш. 15, 316, РСА). Његов јадни стари отац и служавка, *облесавели* од те ужасне тишине, били су као три сенке (Вулић Н., Прев. 2, 165, РСА). Враћао би се с пролећа, *измршавео*, некако чудно издужен (Киш Д., 45). *Омршавео* али миран, питао је старог господина шта жели да му донесе (Велм. С., 183). Спазио сам је како одевена у светлу, лаку хаљину, нешто *омршавела* ... прелази улицу (Кош Е. 5, 139, РСА); Она, посустала, и *ош-ромавила*, љуљала је, Рајка (Павл. Жив., 178). Били су то Сима учитељ ... црквењак Димитрије, Мита, Цонић, погнут, и *окљакавео*, као тули колац (Павл. Жив., 126). Од самоће и висине *омушавео*, Левач је жвакао језик (Павић, 64).

4.1. Налазимо и неколико примера на *-ио*, *-ила*, *-ило*:

(атр.): *омушавили* старци и бабе (Ћоп. 12, 742, РСА).

(а. кв.): Оставиће их [приганице] у шкрињи где стоје већ зелене и *ојлеснавиле* што их је годинама носила и остављала ту (Нуш., РМС).

(ап.): Израстаху као седам сабласти оаци, *ожилавили* од силине и јаре док се ту на огњиштима ложило (Наст. 4, 12, РСА). Све је потпуно свеједно за овог ... младића, који се држао по страни, са лулом у устима, дремљив и *зајујавио* (Ђорђ. М. 1, 327, РСА). Јамаковић ... наоружан до зуба и *закрвавио* од јада и љутине, подвикну целом скупу (Чубр. В. 1, 362, РСА).

Онако убледео и нагло *измршавио*, скакао [би] из фотеље (Ћос. Б. 3, 213, РСА).

(атр.): Иво ... посматра његово мрко и *заруњавило* лице (Ћип. 2, 231, РСА).

(атр.): *оћелавелим* плишем (Чолан. В. 1, ГрРСА);

(ап.): Тада је, из млина, изишао Реброња Јотић, млински пословођа, већ *оћелавио*, и припит (Павл. Жив., 189).

4.2. Према глаголима *задоцнићии*, *закаснићии*, *окаснићии*, *ојужнићии*, *ођујурумићии*, *обезубићии*, *окрџубићии*, *ипрџдравитићии* радни глаголски придеви у придевској служби су само на *-ео*, *-(ј)ела*, *-(ј)ело*:

(атр.): *задоцнелої* цвећа (Уск. 1, 19, РСА); *задоцнеле* естетe (Стеф. Св., БК 1911, 578, РСА); *задоцњело* поподневно сунце (Ћип. 1, 229, РСА); *задоцнели* месец (Дуч. Ј. 1, 146, РСА); *задоцнело ... признање* (Симић Ж. 2, 686, РСА); *задоцнелом* опирању (Пек. Б., 103); *одоцнеле* пажње (Грч. Ј. 3, 20, РСА); *закаснела* крава (Нов. 23, 86, РСА); *закаснелих* [писаца] (Скерл. 12, 8, РСА); *закаснели* Вуковци и Даничићевци (Јов. С., 238); *закашњеле* селице (Десн., 84); *закашњелом* везом (Селим. 1, 415); иживљавање *закашњелої* пубертетлије (Јал., 130); *закаснели ... изда-нак* (Киш Д., 46); *преноћиште* *закаснелих* путника (Марков М., 113); *закаснеле* послове (Павл. Жив., 182); *закашњеле* приче (Јелић В., 138); *закаснео* закон (Глас 2007, 3371/32); два *окаснела* госта (Прегл. 1927, 7/13, РСА); *окаснели* сплавари (Ђукић Д. 1, 68, РСА); *јато* *окаснелих* селица (Пек. Б. 12, 331, РСА); *окаснели* пролазници (Сав. Мил. 1, 68, РСА); на *окаснелом* зимском путу (Петр. Г., 40); *окаснели* снег (Павл. Жив., 46); *окаснели* неокласицизам (Арсен. В. 1, 203); *обезубелої ... слона* (Кош Е. 2, 189, РСА); *окрезубјела* старница (Обреновић-Делибашић В., Књиж. 6, 197); *ођујуружјелих* политичара (Мус. 1908, 26/1, РСА); *пртином ојужнелої* снега (Ћос. Д. 1, 352, РСА); *ипредравјели* болесник (Селим. 1, 74); Покушава режисер да смири *јо-живчанелої* глумца (Ков. Душ., 119).

4.3. Такође, и од префиксала глагола (-)мајџорити, (-)иџруљити у придевској служби радни глаголски придев је на -ео, -(ј)ела, -(ј)ело. Наши примери су:

(атр.): *замайџорели* момци (Игњ. Ј., Бриљан 1885, 27, РСА); *замайџореле ... изражаје* (Змај 1866, 57, РСА); *омайџорели* враголан (Нов. 4, 245, РСА); дух *омайџорелої* либерализма (Марк. Св. 1, 22, РСА); у ... *омайџорјелої* памети (Цар, БК 1896, 266, РСА); *омайџорео* хрт (Сек. 5, 261, ГрРСА); *омайџорелих* слугу (Црњ. 1, 39, РСА); судба ... *омайџорелої* господара (Ненад. Д., 158); *исџрулелих ... венаца* (Станк. Б., 70); *исџрулелої* лишћа (Минд., Књиж. 4, 462, РСА); *исџруљелих* јада (Селим. 2, 214); *исџрулеле* грађевине (Пек. Б., 50); *исџрулелим* бандерама (Киш Д., 52); од *најџрулелих* глава (Петр. Мих. 8, 68, РСА); *најџрулело* друштво (Скерл. 2, 195, РСА); *расџрулела* плућа (Сек., РСМ).

(ап.): Међу тим светом могла је да опази и неке Омладинце из шездесетих, *омайџореле* већ и трбушасте (Мићић Д. М., 122). Док су та два мушкарца остајала да живе и да се веселе, *омайџорели ...* она се осећала да ће бити бачена из куће (Црњ. 1, 158, РСА).

4.4. Глаголи мотивисани придевом *слаб* у предикатској функцији и у медијалном и у активном значењу имају суфикс -и- код глаголских облика који се граде од инфинитивне основе. То је, према нашој грађи, почело да се одражава и на радни глаголски придев у придевској функцији. Правопис (П 1993) истиче да је у придевској служби у употреби облик *ослабео*: *ослабели* вид, *ослабјеле* руке, што такође наводе Клајн 2002 и СЛП. Поред *ислабео*, -ела, -ло / *ислабио*, -бјела, -ло бележимо примере и са -ио, -иа:

(атр.): мјесто ... *ислабјелої* болесника (Ћор. С. 10, 550, РСА) : *ослабиле* руке (Шапч. 11, 143, ГрРСА); *ослабилим* ногама (Мат. 4., 143, ГрРСА).

(пр.): У карикатурама тога доба српски сељак је мршав, погурен, *ислабео* (Пол. 2006, 33355/6) : (ап.): Први пут себи изгледам лепа, тако *ислабила*, прозачна и бела (Велм. С., 153).

5. На основу изложене грађе може се закључити да се у придевској служби добро чувају облици радног глаголског придева на *-ео*, *-(j)ела*, *-(j)ело* и код оних глагола VI врсте код којих је изражено (нестандардно) колебање у употреби *-(j)еџи* / *-иџи* форми или су оне дублетне, али и у оним случајевима где се непрелазни медијални глаголи јављају искључиво на *-иџи*. Чак и код немотивисаних глагола код којих су ови суфикси дублети само се по изузетку јављају радни глаголски придеви од инфинитива на *-иџи* (*набубрио*, *најџио*). Од медијалних непрелазних глагола мотивисаних придевом радни глаголски придев у придевској служби је на *-ео*, *-(j)ела*, *-(j)ело*, чак и од глагола који се искључиво употребљавају са суфиксом *-и(џи)* (*закаснџи*) или претежно са овим суфиксом (*оствариџи*, *омршавиџи*, *омайориџи*). Најстабилнија је форма радног глаголског придева на *-ео*, *-(j)ела*, *-(j)ело* у атрибутој служби (одступања бележимо само код *ослабио*). У функцији апозитива и актуелног квалификатива од глагола мотивисаних придевом чији радни глаголски придев у предикатској функцији у саставу сложених глаголских облика иначе има форму *-ио*, *-ила*, *-ило* налазимо само неколико потврда за радни глаголски придев у тој форми. Међутим, уколико се узму у обзир све потврде, њихов број је занемарљив.

5.1. Овакав однос форме радног глаголског придева у придевској служби и радног глаголског придева у предикату, као дела сложених глаголских облика, можемо сагледати из два угла. С једне стране, могло би се говорити о конфронтацији форми радног глаголског придева у зависности од синтаксичке функције код оних непрелазних медијалних глагола који се (све чешће или искључиво) јављају се са суфиксом *-и(џи)* (нпр.: Како је мајка брзо *остварила* (Ћоп., 167) : Угледавши га, његова самохрана и прије времена *остваријела* мајка ... окаменила се (И., 167)). С друге стране, неистоветност форме радног глаголског придева у предикатској и придевској служби код ових глагола, као и њихово морфолошко и синтаксичко понашање попут правих придева, наводи на закључак да се процес осамостаљивања и егзистенције радног глаголског придева као оделите лексичке јединице, тј. процес његове лексикализације одвијао независно од процеса преласка непрелазних медијалних глагола на *-(j)еџи* у групу на *-иџи*.

5.2. Понашање радног глаголског придева код ове групе глагола оправдава дериватологе и граматичаре који ово сматрају типом конверзије, тј. адјективизације. Када су посредни критеријуми који треба да буду испуњени да би се лексема сматрала придевом (уп. Ломпар 2004), може се рећи да су морфолошки (деклинабилност, придевски вид, компарација) и синтаксички (има све конституентске вредност придевске речи) испуњени. Семантички је делимично испуњен, јер не долази свуда до потпуне унутрашње промене значења (каква је, нпр., у *врео*, *зрео*), с обзиром на то да придеви казују потенцијалну иманентну особину⁹ некога појма, независну од резултата радње / процеса који се исказује глаголом. Наиме, као што је истакнуто (в. т. 1), постоје одређени

⁹ За разлику од глагола, та особина не траје само онолико колико и глаголска радња (што се види, рецимо, код глаголског прилога садашњег: *висећи* мост (придев) : *залазеће* сунце (глагол)).

семантичко-синтаксички услови које глагол мора да испуни да би се његов радни глаголски придев употребио у придевској служби, што треба дубље испитати на ширем (не овако морфолошки ограниченом) корпусу глагола, јер је унутрашња промена значења, односно семантички критеријум важан фактор за сврставање оних врста речи које су на граници у једну или другу врсту.

ЛИТЕРАТУРА

- Бабић 1986: Stjepan Babić, *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku. Nacrt za gramatiku*, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti – Globus.
- Барић и др. 1997: Eugenija Barić i dr., *Hrvatska gramatika*, II promijenjeno izdanje, Zagreb: Školska knjiga.
- Белић 1934: Александар Белић, „О променљивости радног (прошлог) глаголског придева“, *Наш језик* 11/2, Београд, 33–39.
- Белић 1999: Александар Белић, *Историја српског језика*, Изабрана дела IV, Београд: Завод за уџбенике.
- Бурзан 1990: Mirjana Burzan, *Glagolski pridevi u srpskohrvatskom i mađarskom jeziku*, Novi Sad: Filozofski fakultet u Novom Sadu – Institut za južnoslovenske jezike.
- Клајн 2002: Ivan Klajn, *Rečnik jezičkih nedoumica*, Београд: Čigoja štampa.
- Клајн 2003: Иван Клајн, *Творба речи у савременом српском језику 2. Суфиксација и конверзија*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, Институт за српски језик САНУ – Нови Сад: Матица српска.
- Ломпар 2004: Весна Ломпар, „Анализа приступа придевима у сербокроматистичким граматицама“, *Наш језик* XXXV/1–4, Београд, 23–29.
- Московљевић 1933: Милош Московљевић, „Глаголи на *-ећи*, *-им* и *-ићи*, *-им*“, *Наш језик* I, Београд, 18–21.
- Николић 1974: Мирослав Николић, „Поводом двојаког облика једне изведенице“, *Књижевност и језик* XXI/1, Београд, 121–124.
- П 1993: *Правовис српског језика*, приредили Митар Пешикан, Јован Јерковић, Мато Пижурица, Матица српска, Нови Сад: Матица српска.
- Пешикан 1963–1964: Митар Пешикан, „Вуков и Даничићев систем глаголских акцената и његове нове модификације“, *Јужнословенски филолози* XXVI/1–2, Београд, 247–292.
- Рашовић 1977: Ђорђе Рашовић, „Фактитивни и медијални глаголи (оживити – оживети и сл.)“, *Књижевност и језик* XXIV/2–3, Београд, 297–304.
- СЈП: Павле Ивић, Иван Клајн, Митар Пешикан, Бранислав Брборић, *Српски језички приручник*, Београд: Београдска књига.
- Спасојевић 2009: Марина Спасојевић, *Глаголи на -(ј)ети, -јим у савременом српском језику*, магистарски рад у рукопису, Београд: Филолошки факултет.
- Спасојевић 2010: Марина Спасојевић, „О морфолошким и синтаксичко-семантичким особеностима пар(ов)а глагола *(-)жив(ј)ећи* : *(-)живићи*“, *Наш језик* XLII/1–2, Београд, 23–36.
- Станојчић 1996: Живојин Станојчић, „Морфологија, синтакса и фразеологија“, у: *Српски језик на крају века*, ред. Милорад Радовановић, Београд: Институт за српски језик САНУ – Службени гласник, 111–141.
- Станојчић–Поповић 2008: Живојин Станојчић и Љубомир Поповић, *Граматица српског језика*, Београд: Завод за уџбенике.

- Станојчић 2010: Живојин Станојчић, *Граматика српској књижевности језика*, Београд: Креативни центар.
- Стевановић 1940: Михаило Стевановић, „Рефлективни глаголи и променљивост радног глаголског придева“, *Наш језик* VII, Београд, 196–205.
- Стевановић 1958: Михаило Стевановић, „Још нешто о придевској функцији радног глаголског придева“, *Наш језик* IX/3–4, Београд, 86–92.
- Стевановић 1962: Михаило Стевановић, „Придевска служба трпних придева од глагола који немају тог облика“, *Наш језик* XII, 7–10, Београд, 201–208.
- Стевановић 1964: Михаило Стевановић, *Савремени српскохрватски језик (граматички системи и књижевностијезичка норма) I. Увод. Фонетика. Морфологија*, Београд: Научно дело.

ИЗВОРИ

- Арсен. В.: Vladimir Arsenijević, *У потпуности*, Београд: Stubovi kulture, 1998.
- Вел. Д.: Dragan Velikić, *Astragan*, Београд: Stubovi kulture, 2008.
- Велм. С.: Светлана Велмар-Јанковић, *Нидина*, Београд: Стубови културе, 2001.
- Глас 2005–2009: *Глас јавности*, дневне новине, Београд.
- ГрРСА: Грађа за израду *Речника српскохрватској књижевности и народној језика* САНУ.
- Јов. С.: Слободан Јовановић, *Порџреји*, Бисери српске књижевности, књ. 34, Београд: Политика – Народна књига, 2005.
- Јос.-Вишњ.: Мирослав Јосић-Вишњић, *Приче из џираја*, Библиотека Премијера, књ. 2, Београд: Политика – Народна књига, 2006.
- Киш Д.: Данило Киш, *Башија, џејео*, Библиотека Новости XX век, књ. 23, Београд: Вечерње новости, 2004.
- Ков. Душ.: Душан Ковачевић, *20 српских џодела*, Београд: Стубови културе, 2009.
- Марк. Бели: Радован Бели Марковић, *Лајковачка џруја*, Београд: Нолит, 1997.
- Марков М.: Младен Марков, *Равница*, Београд: НИРО – Књижевне новине, 1986.
- Минд. З.: Емили Бронте, *Оркански висови*, Бисери светске књижевности, књ. 1, превод Зора Миндеровић, Београд: Политика – Народна књига, 2004.
- Мићић Д. М.: Милица Мићић-Димовска, *Последњи заноси Милице Стојадиновић Српкиње*, Београд: Нолит, 1996.
- Михаил. Д.: Драгослав Михаиловић, *Кад су цветале џијке*, Београд: Књига-комерц, 1996.
- Н–Г: Gorica Nešović i Jelica Greganović, *Priči nikad kraja*, Београд: Samizdat B92, 2009.
- Огњ.: Вида Огњеновић, *Сџари сати*, Београд: Просвета, 2003.
- Павић: Милорад Павић, *Српске џриче*, Београд: СКЗ, 1996.
- Павк. В.: Vasa Pavković, *Poslednji šticeńik ноћи*, Београд: Narodna knjiga – Alfa, 2004.
- Павл. Жив.: Живојин Павловић, *Долај*, Београд: СКЗ, 1997.
- Пан. И.: Orhan Pamuk, *Zovem se Crveno*, превео s turskog Ivan Panović, Београд: Геороетика, 2006.
- Пек. Б.: Borislav Pečić, *Hodočašće Arsenija Njegovana*, Београд, Partizanska knjiga, 1984.
- Петр. Гор.: Горан Петровић, *Ојсада цркве Св. Сјаса*, Бисери светске књижевности, књига бр. 2, Београд: Политика – Народна књига, 2004.

- Поп. Мирс.: Miroslav Popović, *Sudbine*, Beograd: Dereta, 1994.
- Селим.: Меџа Selimović, *Derviš i smrt*, Sarajevo: Svjetlost, 1970.
- Станк. Б.: Борисав Станковић, *Нечистија крв*, Београд: Рад, 1998.
- Топ.: Branko Ćopić, *Ljubav i smrt*, Sabrana dela Branka Ćopića, knj. 2, Sarajevo – Beograd: Svjetlost – Veselin Masleša – Prosveta, 1982.
- Уск.: Милутин Ускоковић, *Чедомир Илић*, Бисери светске књижевности, књ. 16, Београд: Политика – Народна књига, 2005.
- Црњ.: Милош Црњански, *Приповедна ѓроза (Приче о мушком, Приповејке, Дневник о Чарнојевићу)*, Дела Милоша Црњанског, Том други, Књиге 5–7, Београд: Задужбина Милоша Црњанског – Edition l'Age d'homme, Lausanne – Београдски издавачко-графички завод – Српска књижевна задруга, 1996.

Резюме

Марина Спасоевич

ДЕЙСТВИТЕЛЬНОЕ ПРИЧАСТИЕ С СИСТЕМЕ ЧАСТЕЙ РЕЧИ

В настоящей работе на материале примеров действительного причастия от глаголов на *-(j)ећи*, *-їм*, анализируется статус действительного причастия в системе частей речи, а также его место в лексической системе в зависимости от морфологического облика и конститутивной функции. На основании имеющегося материала можно прийти к выводу, что в адъективной функции хорошо сохраняются формы действительного причастия на *-ео*, *-(j)ела*, *-(j)ело*, а также в глаголах VI спряжения, у которых выявлено (нестандартное) колебание в употреблении *-(j)ећи* / *-ићи* (*обелеји* / *обијељеји* – *обелији* / *обијелији*) или же они являются дублетными (*најуј(j)ећи* – *најујији*); то же самое встречается и в тех случаях, когда непереходные медиальные глаголы выступают исключительно в форме на *-ији* (*оздравиији*, *омршавији*). Функционирование действительного причастия в данной группе глаголов дает право, с формальной точки зрения дериватологам и грамматистам считать данное явление типом конверсии, т. е. адъективизации. Можно сказать, что морфологические условия (склоняемость, вид прилагательных, степени сравнения), а также синтаксические условия (наличие всех конститутивных признаков адъективных слов) – соблюдены. Однако, семантический критерий лишь отчасти соблюден, так как отсутствует в некоторых местах полное внутреннее изменение значения (как это бывает в случаях *врео*, *зрео*). Поэтому трудно говорить о полной лексикализации.